

IMPORTANCE AND ROLE OF "SOFT POWER" AND "SMART POWER" IN US FOREIGN POLICY

Sevara Marufova

master's student

Tashkent State University of Oriental Studies

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: orzugulabdakimova@gmail.com

ABOUT ARTICLE

Key words: USA, "smart power", "soft power", "hard power", foreign policy, Soviet Union, Joseph Nye, India, South Korea, Radio Free Europe.

Abstract: The article describes the "powers" that are gaining importance in the foreign policy of states today and are changing their position every day, their description, and their role in the US system.

Received: 28.04.24

Accepted: 30.04.24

Published: 02.05.24

AQSH TASHQI SIYOSATIDA "YUMSHOQ KUCH" VA "AQLLI KUCH"NING AHAMIYATI VA ROLI

Sevara Marufova

magistratura talabasi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: AQSH, "aqli kuch", "yumshoq kuch", "qattiq kuch", tashqi siyosat, Sovet ittifoqi, Jozef Nay, Hindiston, Janubiy Koreya, Ozod Yevropa radiosi.

Annotatsiya: Maqolada bugungi kunda davlatlar tashqi siyosatida muhim ahamiyat kasb etayotgan va kundan kunga o'z pozitsiyasini o'zgartirib borayotgan "kuchlar" va ularning tavsifi hamda ularning AQSH tizimida tutgan o'rni haqida yoritilgan.

ВАЖНОСТЬ И РОЛЬ «МЯГКОЙ СИЛЫ» И «УМНОЙ СИЛЫ» ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ США

Севара Маруфова

студент магистратуры

Ташкентский государственный университет востоковедения

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: США, «умная сила», «мягкая сила», «жесткая сила», внешняя политика, Советский Союз, Джозеф Най, Индия, Южная Корея, Радио Свободная Европа.

Аннотация: В статье описаны «державы», которые сегодня приобретают все большее значение во внешней политике государств и с каждым днем меняют свою позицию, свое описание и свою роль в системе США.

KIRISH

Har bir davlatning ichki siyosati hokimiyat uchun muhim ahamiyat kasb etganidek, tashqi siyosat, xalqaro aloqalar ham doimo davlat e'tibor markazida bo'lib keladi. Uni to'g'ri boshqarish, oqilona yo'naltirish bugungi kunning dolzarb masalasiga hisoblanadi. Barchamizga ma'lumki, "yumshoq kuch", "aqlli kuch" atamallari yaqin kunlarda qulog'imizga tez-tez chalinmoqda. Ularni tashqi siyosatda mohirona qo'llash masalasi har bir davlat tizimida alohida ko'rib chiqilmoqda. Biz ushbu maqolada, ushbu "kuch"lardan azaldan beri foydalanib kelayotgan va jahon siyosatidagi vaziyatga qarab o'z pozitsiyasini o'zgartirayotgan AQSH va uning "kuchlari" mavzusiga kengroq to'xtalib o'tamiz.

Zamonaviy dunyoda AQSh global miqyosda hukmron kuch markazidir. Biroq, geosiyosiy landshaft o'zgarish holatidaturibdi. Ya'ni yangi kuch qutblari, qaror qabul qilish markazlari tobora shakllanmoqda. Shunga qaramay, ulkan iqtisodiy salohiyat, jiddiy sivilizatsiya komponenti, yadroviy qurolga ega bo'lish va BMT xavfsizlik Kengashiga doimiy a'zolik AQShni xalqaro maydondagi eng nufuzli va faol o'yinchiga aylantiradi [1 Бабушок Н. О. Идейные основания внешней политики США. Век глобализации 3/2022 87–96. DOI: 10.30884/vglob/2022.03.07]. Qo'shma Shtatlarning tashqi siyosati, omillar kombinatsiyasi tufayli, kuch va qat'iy siyosatning faollashuvidan mo'tadil va muvozanatli holatga o'tishgacha doimiy ravishda o'zgarib turadi. Amerika qo'shma Shtatlarining tashqi siyosat tushunchalari, doktrinalari, Amerika tashqi siyosat vektorini tartibga soluvchi boshqa qoidalar AQShning milliy manfaatlariga va xalqaro maydondagi ishlarning holatiga muvofiq tuziladi.

Kuch - bu o'zingiz xohlagan narsaga erishish uchun boshqalarga ta'sir qilish qobiliyatidan boshqa narsa emas va bu bir qator vositalarni talab qiladi. Ulardan ba'zilari majburlash yoki to'lov vositalari yoki qattiq kuch, ba'zilari esa jalb qilish vositalari yoki yumshoq kuchdir. Jismoniy shaxslar uchun xarizma (hissiy joziba), ko'rish va muloqot asosiy yumshoq kuch qobiliyatlari hisoblanadi; davlatlar uchun yumshoq kuch ularning madaniyati, qadriyatlari va qonuniy siyosatida mujassamlangan [2 Diane Coutuning 2008-yildagi (noyabr) Harvard Business Review (HBR)ga bergan intervyusidan].

ASOSIY QISM

1980-yillarda siyosatshunos kichik Jozef Nay “yumshoq kuch” atamasini fanga kiritib, uni mamlakatning majburlov bosimiga murojaat qilmasdan boshqalarga ta’sir o’tkazish qobiliyati deb ta’rifladi. Amalda, bu jarayon mamlakatlar o’z qadriyatlari, ideallari va madaniyatini chegaralar bo’ylab xayrixohlikni rivojlantirish va hamkorlikni mustahkamlashni nazarda tutadi.

Yumshoq kuch odatda maktablar, diniy muassasalar va xayriya guruhlar kabi joylarda hukumatdan tashqarida paydo bo’ladi. Shuningdek, u musiqa, sport, ommaviy axborot vositalari va Silikon vodiysi va Gollivud kabi yirik sanoat tarmoqlari orqali ham shakllangan. Ammo bu hukumatlar yumshoq kuchni rivojlantirish va qo’llashdan mahrum degani emas. Masalan, AQSh va Sovet Ittifoqi misolida oladigan bo’lsak, Sovuq urush davrida ikki qudratli davlat ushbu ta’sir shaklidan o’zlarining madaniy, iqtisodiy va siyosiy qadriyatlarini targ’ib qilishning zo’ravonliksiz usuli sifatida foydalangan. Yumshoq kuchning tegishli ko’rinishlari jarayonda qarama-qarshi mafkuralarni buzdi. Masalan, Sovet rahbarlari targ’ibot kampaniyalari va sotsialistik yoshlar harakatlariga katta mablag’ sarflab, chet elda kommunizm izdoshlarini qurish uchun ko’p harakat qilishdi. Ular, shuningdek, 1957-yilda dunyodagi birinchi sun’iy yo’ldoshni orbitaga olib chiqqan Sovet kosmik dasturi kabi ilmiy tashabbuslarni qo’llab-quvvatladilar. Shu bilan birga, AQSh hukumati Oyga odam qo’ndiruvchi milliy kosmik dastur yaratdi. Hamda Vashington Amerika armiyasini tasvirlaydigan Patton va Top Gun kabi Gollivud filmlarini yaratishga yordam berdi va Sovet chempionlarini ag’darishga qaratilgan sport dasturlarini moliyalashtirdi. Hatto sobiq milliy xavfsizlik maslahatchisi Genri Kissinjer ham shaxmat grossmeysteri Bobbi Fisherni 1972-yilda Sovet jahon chempioniga qarshi o’yinda rag’batlantirish uchun shaxsan qo’ng’iroq qilgan. Qo’shma Shtatlar o’nlab yillar davomida radio va televidenie axborot vositalari orqali xorijdagi obro’sini oshirishga harakat qildi. Bunday sa’y-harakatlar Ikkinchi jahon urushi davridagi “Amerika Ovozi” bilan natsistlarning tashviqotiga qarshi turishga qaratilgan edi. Bu amaliyot Sovuq urush davrida Ozod Yevropa radiosi (RFE) bilan kengaydi. Ushbu axborot agentligi qisman kommunizm tarqalishiga qarshi kurashga qaratilgan. Ozodlik radiosi dastlab Markaziy razvedka boshqarmasi tomonidan qo’llab-quvvatlangan va Sovet Ittifoqi tomonidan AQSh propagandasi sifatida qoralangan [3 <https://world101.cfr.org/foreign-policy/tools-foreign-policy/what-soft-power>]. Ozodlik radiosining xabarlarida ko’pincha quvg’indagi ziyolilar va rassomlarning asarlari, shuningdek, demokratiya tarafdori harakatlar va Chernobil AESdagi halokat kabi yirik Sovet muvaffaqiyatsizliklari haqidagi xabarlar yoritilgan. Bunday mazmun Sovet hukumati va kommunizmni siyosiy mafkura sifatida obro’sizlantirish orqali AQSh manfaatlariga xizmat qilgan.

Polshada 1980-yillarda kasaba uyushmalari va boshqa demokratiya tarafdori guruhlar mamlakatda kommunistik boshqaruvga barham berishga harakat qilganda, polshaliklarning uchdan ikki qismi Ozodlik radiosini tinglagan. Ozodlik radiosining eshittirishlari islohotchi siyosatchilar uchun platforma bo'lib xizmat qilgan va ularning ko'pchiligi Sovetlar qora ro'yxatga kiritilgan. Radio ham kommunizmga javob tariqasida qarshi norozilik namoyishlarini yoritib brogan. Ushbu holat yuzasidan Ozodlik radiosining Polshadagi direktori "Endi jimlik pardasi yo'q" deya izoh bergan edi (1988-yil).

Sovet ittifoqi va AQSH o'rtasidagi xalqaro munosabatlarni yodga oladigan bo'lsak, tarixdan ma'lum bir voqea ham yodga tushadi:

"Ronald Reygan va Mixail Gorbachyov birgalikda avtomobilda shahar aylanib yurganida, baland sharsharaning oldidan o'tib qolishadi. Ikki lider avtomobildan tushib, sharsharaning oldiga keladi. Shunda Sovet Ittifoqining rahbari Gorbachyov amerikalik zobitlarning biriga qarab, unga sharsharadan pastga sakrashini aytadi. Shunda amerikalik zobit "yo'q, sakray olmayman, chunki xotinim va 3 ta farzandim bor", deb Gorbachyovga javob beradi. Keyin Gorbachyov Sovet zobitiga qarab, sharsharadan pastga sakrashini aytadi. Sovet zobiti o'ylamasdan, sharsharadan pastga sakraydi. Shundan so'ng amerikalik zobit pastga tushib, o'z hamkasbiga yordam bera turib, unga "nega sakrading" deb savol berganida, Sovet zobiti "mening ham xotinim va 3 ta farzandim bor", degan". Bundan xulosa qilish mumkinki, Sovet Ittifoqining yumshoq kuchida qo'rquv omili katta bo'lgan [4 <https://daryo.uz/2023/10/12/aqshning-korinmas-kuchi-amerika-sirlarini-oshkor-etgan-asar-haqida>].

Yumshoq kuch ta'sirini oshirish uchun hukumatlar ko'pincha o'z manfaatlarini ta'minlash yo'lida boshqa mamlakatlarga pul, tovarlar va xizmatlar yuboradilar. Masalan, AQSh Tinchlik Korpusini olaylik. 1961-yilda Prezident Jon Kennedi tomonidan tashkil etilgan Tinchlik Korpusi butun dunyo bo'ylab AQSH gumanitar yordam xodimlarini joylashtiradigan davlat agentligidir. Tinchlik korpusiga yumshoq kuch taraqqiyotiga yordam berishdan tashqari, "ko'ngillilar xizmat qilgan mamlakatlarda amerikaliklarni yaxshiroq tushunishga yordam berish" uchun asos solingan edi.

11-sentabr teraktlaridan so'ng sobiq prezident Jorj Bush Tinchlik korpus hajmini ikki barobarga oshirdi. Bu qarordan maqsad AQShning, ayniqsa islomiy mamlakatlardagi obro'sini yaxshilash edi. 2021-yil holatiga ko'ra, Tinchlik Korpusi 140 dan ortiq mamlakatlarga 240 000 dan ortiq ko'ngillilarni yuborgan.

Yumshoq kuch haqida gapirayorgan Jozef Nay o'z kitobida AQHS 26-prezidenti Teodor Ruzveltning salohiyatini alohida ta'kidlab o'tgan edi. Ruzvelt aqlli kuchning timsoli edi: mos

kontekstda to'g'ri aralashmada yumshoq va qattiq kuchning kombinatsiyasi. Bugungi kunda Amerika va dunyo oldida turgan muammolar juda ko'p aqlli kuchga muhtoj va buni tushunishni istagan rahbarlar Teddi Ruzveltni o'rganishdan ko'ra yomonroq ish qilishi mumkin. U qattiq kuch ishlatishga juda ehtiyot bo'lgan - uning harbiylarga bo'lgan muhabbatiga qarang. Ammo u yumshoq kuchning muhimligini ham bilardi. Ruzveltning Rossiya va Yaponiya o'rtasidagi urushni tugatgan 1905 yildagi Portsmut shartnomasi kabi muhim shartnomalar bo'yicha muzokaralar olib borishdagi asosiy maqsadi Qo'shma Shtatlarni yanada jozibador qilish edi. U Buyuk Oq flotni, yangi Amerika flotini dunyo bo'ylab sayohatga jo'natganida, u mamlakatning yangi harbiy qudratini namoyish etishni va Amerikani yaxshi kuch sifatida reklama qilishni xohladi. Haqiqatan ham, u yumshoq quvvat belgisi sifatida qattiq quvvatli asbob-dengiz flotini ishlatgan. Teddi Ruzvelt ko'pincha AQSh tarixidagi eng yaxshi yarim o'nlab prezidentlar ro'yxatiga kiritilgan aqlli kuchning bunday turidir [5 <https://hbr.org/2008/11/smart-power>].

Biz yuqorida AQSH tashqi siyosatidagi yumshoq kuchning va aqlli kuchning ta'sirini biroz o'rgandik. Endi esa quyidagi ma'lumotlar orqali Jahon siyosatida muhim ahamiyat kasb etadigan yirik davlatlar tizimida ushbu tamoyillar ahamiyatiga biroz to'xtalamiz. Odatda, ko'pchilik estrada musiqasini davlat moliyalash mahsuloti deb hisoblamaydi. Ammo Janubiy Koreyaga tizimida bu istisnoli holat hisoblanadi. Yigirma birinchi asrning boshlariga yaqin Janubiy Koreya iqtisodiyoti Osiyo moliyaviy inqirozi og'irligi ostida kurash olib bordi. Ushbu vaziyatda mamlakatning iqtisodini oshirishga harakat qilgan Janubiy Koreya hukumati dunyodagi eng daromadli musiqa sohalaridan biriga aylanadigan sohaga sarmoya kirita boshladi.

Koreya pop musiqasiga bag'ishlangan butun hukumat bo'limi tashkil etish va ulkan kontsert maydonchalarini qurish orqali Janubiy Koreya hukumati K-popni dunyo xaritasiga joylashtirishga yordam berdi. Bugungi kunda ushbu san'at turi mamlakatga sayyohlar uchun asosiy jalb qiluvchi omil hisoblanadi. 2017-yilda o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, Janubiy Koreyaga tashrif buyurgan har o'n uch sayyohdan biri BTS guruhining muhlisi bo'lgan. 2021-yil sentabr oyida Janubiy Koreya prezidenti Mun Chje In BTS a'zolarini xalq diplomatiyasi bo'yicha maxsus elchilar etib tayinladi. U hatto BTSni ham o'zi bilan Birlashgan Millatlar Tashkiloti qarorgohiga olib kelgan. BTSning BMT Bosh Assambleyasidagi nutqi Janubiy Koreyaning ko'plab siyosat sohasida ustuvorliklarini aks ettirdi, jonli efirda millionlab tomoshabinlarni o'ziga jalb qila oldi. Haqiqatan ham, ushbu murojaat boshqa dunyo yetakchilarining sammitdagi nutqidan ko'ra ko'proq ko'rib chiqildi.

Islom madaniyatining yirik markazi sifatida Saudiya Arabistoni ham ulkan yumshoq kuchga ega mamlakat hisoblanadi. E'tiqodning eng muqaddas joylari mamlakat chegaralarida joylashgan. Har yili uch millionga yaqin odam Haj ziyoratini bajarish uchun Makkaga yo'l oladi

(barcha mehnatga layoqatli musulmonlar hayotida kamida bir marta ado etishlari kutilgan diniy ziyorat). Saudiya Arabistoni islomning tugʻilgan joyidagi vasiyligidan sunniylik islom talqinini tarqatish va boshqa musulmon davlatlaridan xayrixohlik yaratish uchun foydalangan. Masalan, saltanat Islom daʼvati va hidoyat ishlari vazirligini tashkil qildi. Bu dastur yordamida masjidlar quriladi, Qurʼon tarqatiladi va butun dunyo boʻylab Saudiya diniy attashelarini joylashtiradi. Saudiya qirollik oilasi, shuningdek, monarxiya ishonchini mustahkamlash uchun oʻzining islom saqllovchisi sifatidagi maqomini qirollik ustidan hukmronlik qilish bilan bogʻlaydi. Misol uchun, qirol Salmon bin Abdulaziz Ol Saud Saudiya Arabistonining Makka va Madina shaharlaridagi ikkita muqaddas joylarga nisbatan “Ikki muqaddas masjid qoʻriqchisi” sharaflari iborasidan foydalanadi.

Jumladan, COVID-19 inqirozi davrida bir nechta davlatlar yumshoq kuch yaratish, xalqaro obroʻsini oshirish va vaksina diplomatiyasi amaliyoti orqali boshqa mamlakatlarni oʻz orbitasiga jalb qilish imkoniyatidan foydalana oldi.

Hindiston ulardan biridir. Mamlakatda yer yuzidagi eng yirik COVID-19 vaktsina zavodi joylashgan va shu va boshqa ishlab chiqarish afzalliklari bilan u millionlab vaktsinalarni chet elda ishlab chiqargan, hadya qilgan va boshqa yoʻllar bilan taʼminlagan. Hindiston oʻzining vaktsina diplomatiyasi bilan strategik davlat hisoblanib, Nepal va Bangladesh kabi qoʻshni davlatlarda ustuvor ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv, deydi ekspertlar, Hindistonga mintaqaviy taʼsirini kuchaytirishga yordam beradi va Xitoyning hujumlariga qarshi turishga xizmat qiladi. Bu Xitoyning soʻnggi oʻn yilliklarda Janubiy Osiyodagi siyosiy va iqtisodiy ishtirokini kuchaytirishga urinishlari fonida sodir boʻldi. Barcha tashqi siyosat vositalari singari, yumshoq kuch ham oʻz cheklovlariga ega va uni mamlakatlar oʻz milliy manfaatlarini ilgari suradigan yagona mexanizm deb hisoblamaslik kerak [6 <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/2880386/smart-power-is-hard-power-a-liberal-position-on-the-us-approach-to-china/>].

XULOSA

Kuch - bu siz istagan natijani qoʻllab-quvvatlash uchun davlatlar xatti- harakatlarini oʻzgartirish orqali boshqalarni siz xohlagan narsani xohlashga majbur qilish qobiliyatidir. Avvalo, mutaxassislar yumshoq kuch qattiq kuchning oʻrnini bosa olmaydi, deb taʼkidlaydilar. Sovuq urushni qayta koʻrib chiqaylik. Ha, Amerika Qoʻshma Shtatlari va Sovet Ittifoqi oʻz qadriyatlarini va madaniyatini agressiv ravishda targʻib qilishdi, ammo tomonlar global proksi urushlarida ham qatnashdilar. Aslida, bu Sovet Ittifoqining iqtisodiy qulashiga olib kelgan shiddatli qurollanish poygasi edi.

Hukumat o'z fuqarolariga javob bermayotgan mamlakatlarda yumshoq kuch ham qarshilikka duch keladi. Misol uchun, Gollivud filmi ma'lum bir mamlakatda mashhur bo'lib, Amerika Qo'shma Shtatlarining jamoatchilik orasida obro'sini oshiradi. Agar diktator bu mamlakatni boshqarsa, jamoatchilik fikri hukumatning Qo'shma Shtatlar bilan ishlashga tayyorligiga ta'sir o'tkaza olmaydi. Bundan tashqari, avtoritar hukumat filmlarni taqiqlash, turizmni cheklash va onlayn kontentni tsenzura qilish orqali tashqi yumshoq kuch ta'sirini shunchaki kamaytirishi mumkin.

Shunga qaramay, ko'pchilik ekspertlar yumshoq quvvatni oshirishga qaratilgan sa'y-harakatlar katta ahamiyatga ega ekanligiga qo'shiladilar. Qolaversa, mamlakatlar boshqa tashqi siyosat vositalari bilan birgalikda yumshoq kuch ishlatga, u milliy manfaatlarni mazmunli ravishda ilgari surishi mumkin. Ushbu konsensus hozirgi vaqtda aqlli kuch deb nomlanuvchi narsaga hissa qo'shdi, bu tashqi siyosat maqsadlariga erishishda qattiq va yumshoq kuchdan muvaffaqiyatli foydalanishni anglatadi. Har qanday tashqi siyosatda bo'lgani kabi, eng qiyin narsa bu muayyan vaziyatda har bir vositadan qanchasini amalga oshirishni aniqlashdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Joseph S. Nye, Jr. Soft Power. Foreign Policy, No. 80, Twentieth Anniversary (Autumn, 1990), pp. 153-171. Washingtonpost. Newsweek Interactive, LLC. URL: <http://www.jstor.org/stable/1148580>
2. Бабушок Н. О. Идейные основания внешней политики США. Век глобализации 3/2022 87–96. DOI: 10.30884/vglob/2022.03.07.
3. Diane Coutuning 2008-yildagi (noyabr) Harvard Business Review (HBR)ga bergan intervyusidan.
4. <https://world101.cfr.org/foreign-policy/tools-foreign-policy/what-soft-power>
5. <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/2880386/smart-power-is-hard-power-a-liberal-position-on-the-us-approach-to-china/>
6. <https://daryo.uz/2023/10/12/aqshning-korinmas-kuchi-amerika-sirlarini-oshkor-etgan-asar-haqida>
7. <https://hbr.org/2008/11/smart-power>